

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Monumentenstichting Kollumerland en Nieuw Kruisland

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Datum **10 JULI 2014**
Betreft Afvoering van het register
Monumentnummer 23744

Onze referentie
MS-2013-423
Aantal Bijlagen
2

Geacht bestuur,

Hierbij bericht ik u over mijn besluit over het afvoeren van het monumentenregister van de molen Windlust, te Burum. Voorop staat dat ik het met u buitengewoon betreur dat de molen op 8 april 2012 door brand verloren ging. Een calamiteit die u en de gemeenschap in Burum begrijpelijkerwijs hard heeft getroffen.

Overeenkomstig het monumentenbeleid is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, nadat in 2012 was vastgesteld dat het bouwwerk geheel verloren is gegaan, in 2013 de procedure gestart om de molen af te voeren van het monumentenregister. Ik heb daarbij de gemeente Kollumerland c.a. en de Raad voor Cultuur gevraagd mij te adviseren over het voornemen om de molen af te voeren. De gemeente heeft op mijn verzoek ook verslag gedaan van het horen van u als belanghebbende.

Het College van Burgemeester en Wethouders adviseerde mij op 3 december 2013 niet tot afvoering over te gaan en zond mij tevens op 9 april 2014 een rapport over de monumentale waarden van de molen. Het College verzocht mij dat rapport te betrekken bij mijn afweging. De Raad van de gemeente Kollumerland heeft mij op 11 februari 2014 gemeld het advies van het College te onderschrijven en mij geadviseerd de molen niet af te voeren van het monumentenregister. De Raad voor Cultuur adviseerde mij op 29 april 2014 niet tot afvoering over te gaan.

Ik heb de uitgebrachte adviezen betrokken bij mijn afweging, maar heb besloten de molen op grond van artikel 8, eerste lid, van de Monumentenwet 1988 af te voeren van het register van door het Rijk beschermde monumenten. Bijgaand treft u het besluit en de besluitmotivering aan. Ik realiseer mij dat u de status van rijksmonument graag had willen behouden en licht u toe waarom ik tot mijn besluit ben gekomen.

Onze referentie
MS-2013-423

Met de brand en nadien de sloop van het resterende muurwerk is de molen Windlust tot op het maaiveld geheel verloren gegaan. Daarmee is de oorspronkelijke constructie, het bouwwerk en de bouwhistorie teniet gegaan en het historisch materiaal nagenoeg geheel verdwenen. Met een dergelijk dramatisch verlies van monumentale waarden ontvalt de grondslag van de aanwijzing als rijksbeschermd monument. Bij de bepaling van monumentale waarden – en zo was dat ook bij de aanwijzing van de molen Windlust – wordt immers altijd uitgegaan van materie, van vervaardigde zaken. Zo is het ook in de Monumentenwet 1988 en eerder al in de Monumentenwet 1961 geformuleerd. We beschermen de fysieke, in het verleden vervaardigde zaak: wat er is, het oude en niet een kopie, wat wordt gemaakt. In deze lijn – en die lijn is bestendigd in de beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg van 2009 – is het dan ook consistent om in gevallen dat de materie (nagenoeg) geheel is verdwenen, de status van rijksmonument in te trekken. De 'vervaardigde zaak' die bij besluit 23744 van 10 september 1968 is aangewezen als beschermd monument, bestaat immers niet meer.

De adviezen die ik heb ontvangen van de gemeente Kollumerland en de Raad voor Cultuur bestrijden niet dat de materiële authenticiteit van de molen verloren is gegaan en concluderen dat de bouwhistorische waarde de molen is ontvallen. Beide adviezen brengen wel naar voren dat de werktuigbouwkundige functie en de beeld- en cultuurhistorische waarde voor het dorp Burum en omgeving behouden blijven door de reconstructie van de molen. De gemeente en de Raad voor Cultuur achten deze weer aanwezige monumentale waarden voldoende om de status van rijksmonument te behouden.

Het gegeven dat monumenten waarden kunnen hebben zoals naar voren gebracht door de gemeente en de Raad is onomstreden. Ook in mijn huidige beleid voor molens, beschreven in het beleidsdocument 'Een toekomst voor molens' uit 2011, wordt veel aandacht besteed aan de stedenbouwkundige, werktuigbouwkundige en beeld- en icoonwaarde van molens. Ik onderschrijf met de gemeente en de Raad dat de gereconstrueerde molen Windlust wat dat betreft betekenis heeft. Maar die waarden moeten voor een rijksbeschermd monument wel steeds in relatie worden gezien met de materiële authenticiteit van het feitelijke, historische bouwwerk. Het belang dat in 'Een toekomst voor molens' wordt gehecht aan het behoud van historisch materiaal, juist omdat daarvan in de late 19de en vooral 20ste eeuw zoveel is verdwenen, is helder geformuleerd. De instandhouding van het historisch materiaal ondersteun ik ook met subsidies, terwijl ik die niet inzet voor een reconstructie of nieuwbouw. In het genoemde molenbeleid is, waar voorheen de completering en reconstructie van molens vanwege de drastische afname van het aantal molens nog werd bevorderd, de benadering van molens sinds 2011 derhalve gelijk aan die van andere monumenten. Voor de monumentale waarde van een molen zijn nu, net als voor andere monumenten, het bouwwerk, de locatie, de bouwhistorie en de geschiedenis van de plek van belang, evenals het gaande werk.

Onze referentie

MS-2013-423

Indien een monument verdwenen is, vervalt de reden tot bescherming. Er is dan fysiek niets meer aanwezig dat beschermd kan worden. De beschermingsbeslissing is niet bedoeld voor een nieuw gebouw dat verrijst in plaats van het oorspronkelijk aangewezen monument, zelfs niet als dat een getrouwe kopie is. Het is als met een knappe kopie van de Nachtwacht: we kunnen die appreciëren als een kopie, maar het is geen Rembrandt.

Ik heb begrip voor het feit dat u en de Burummers de molen misten en dat u de molen heeft herbouwd. De brand van Windlust betekende een verlies voor de lijst van historische zaken die als monument beschermd zijn, maar de reconstructie van Windlust beschouw ik niettemin als een toonbeeld van plaatselijke betrokkenheid en maatschappelijke kracht van u en de Burumse gemeenschap.

In het besluit treft u een nadere toelichting op mijn overwegingen aan die aan dit besluit ten grondslag liggen. Een afschrift van deze brief en het besluit zend ik aan de gemeente Kollumerland c.a. en aan de Raad voor Cultuur.

Hoogachtend

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

namens deze,

de directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

drs. Cees van 't Veen

Bijlagen:

- Besluit
- Besluitmotivering

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

DATUM:

DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP.

Gelet op artikel 8, juncto 3 en 4, van de Monumentenwet 1988 (Staatsblad 1988 nr. 638);

Gehoord de gemeente waarin de hierna te noemen onroerende zaak is gelegen;
Gehoord gedeputeerde staten van de provincie waarin de hierna te noemen onroerende zaak is gelegen, indien dit zich bevindt buiten de in artikel 20a, eerste lid, van de Wegenverkeerswet 1994 (Staatsblad 1994 nr. 475) bedoelde bebouwde kom;
Gehoord de Raad voor cultuur;

Van oordeel dat aan verdere bescherming van het pand ingevolge de wet de zin is ontvallen;

B E S L U I T :

Het als volgt aan te duiden monument af te voeren voor de hierna vermelde gemeente :

Provincie : Friesland

Monumentnummer : 23744

Gemeente : Kollumerland en Nieuwkruisland

PLAATSELIJKE AANDUIDING

Plaats : Burum

Straat :

Huisnummer :

KADASTRALE AANDUIDING
EN
KADASTRALE TENAAMSTELLING

Kad. Gemeente : Burum

Sectie :

Nummer :

Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
T 033 42 17 421
F 033 42 17 799
info@cultureelerfgoed.nl
www.cultureelerfgoed.nl

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort

BRF.09A

Soort recht : Recht van eigendom
Gerechtigde : Monumentenstichting Kollumerland en Nieuw
Kruisland

Straat :
Woonplaats :

Soort recht : Verzoeker
Gerechtigde : RCE
Straat : Postbus 1600
Woonplaats : 3800 BP AMERSFOORT

OMSCHRIJVING

KORENMOLEN "Windlust". (18e eeuw ?). Bovenkruier met stelling.

Voor de overwegingen die aan dit besluit ten grondslag liggen, wordt verwezen naar de bij dit besluit gevoegde bijlage, die geacht moet worden in dit besluit te zijn herhaald en opgenomen, alsmede naar de bovengemelde omschrijving.

Indien geen bezwaar tegen dit besluit wordt ingesteld volgt, behoudens andere onvoorzienbare omstandigheden, afvoering uit het register van beschermde monumenten binnen een termijn van drie maanden.

Een afschrift van dit besluit zal, onder gelijke dagtekening, worden verzonden aan:

- RCE
Postbus 1600
3800 BP AMERSFOORT
- Monumentenstichting Kollumerland en Nieuw Kruisland

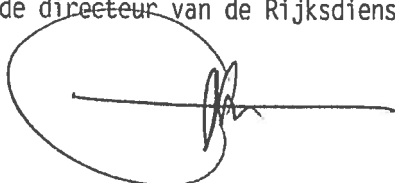
- Provincie Friesland
- Gemeente Kollumerland en Nieuw

Burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het monument is gelegen, leggen dit besluit op de secretarie ter inzage. De burgemeester maakt de terinzagelegging op de gebruikelijke wijze bekend.

Een belanghebbende kan tegen dit besluit binnen zes weken na de dag waarop het besluit hem is toegezonden schriftelijk bezwaar maken. De belanghebbende dient daartoe een bezwaarschrift in bij de minister van OCW, onder vermelding

van "Bezwaar", ter attentie van DUO, Postbus 606, 2700 ML in Zoetermeer. Meer informatie over het maken van bezwaar vindt u op www.bezwaarschriftenocw.nl.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'C' followed by a horizontal line and some scribbles, all enclosed within a hand-drawn oval.

drs. Cees van 't Veen

BESLUITMOTIVERING

- maakt deel uit van het besluit

betreffende : korenmolen 'Windlust'
gemeente : Kollumerland c.a.
plaats : Burum
straat en huisnummer :
monumentnummer : 23744

=====

AANLEIDING

Op 8 april 2012 werd Burum opgeschrikt door een grote brand in het centrum van het dorp. Door de grote uitlaande brand is de molen 'Windlust' in elkaar gestort. Als gevolg hiervan is het monument nagenoeg verloren gegaan. Reden waarom de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (hierna: RCE) een afvoeringsprocedure is gestart. De afvoeringsprocedure, bedoeld in de Monumentenwet 1988 (artikel 8, eerste lid jo. artikel 3), is gestart op 22 juli 2013.

HOREN VAN BELANGHEBBENDEN

Ter voldoening aan het bepaalde in de Monumentenwet 1988 (artikel 8, eerste lid, en artikel 3, vierde lid) heeft de gemeente belanghebbenden op de hoogte gesteld van het voornemen tot afvoering van Molen Windlust van het monumentenregister en hen in de gelegenheid gesteld zich te doen horen.

De volgende zienswijzen zijn door de eigenaar Stichting Erfgoed Kollumerland en Nieuwkruisland kenbaar gemaakt:
[...] Molen 'Windlust' is sinds november 2010 eigendom van de Stichting Erfgoed Kollumerland en Nieuwkruisland. [...] Maar de molen is al ruim 400 jaar eigendom van het collectief geheugen van de inwoners van Burum. [...] Vanuit de wijde omgeving is de molen dan ook goed te zien, een onlosmakelijk deel van het silhouet van Burum. [...] een belangrijk oriëntatiepunt voor reizigers op de weg van Groningen naar Leeuwarden. [...] een baken. [...]

De eigenaar acht de brand geen reden de molen af te voeren als rijksmonument. [...] Niet de leeftijd van de materialen [...] maar het gebruik van de authentieke ambachtelijke bouwwijze, het tot in detail terugbrengen van de bouwhistorie, het afleesbaar houden van de verbeteringen die in de loop ter tijd zijn aangebracht, maken dat de monumentale molen 'Windlust' behouden blijft [...]. Niet de leeftijd van het hout, maar de leeftijd van het collectief geheugen is wat ons betreft doorslaggevend voor de monumentale status van Windlust. [...] Overigens is molen 'Windlust' niet op de monumentenlijst geplaatst vanwege zijn bijzondere bouwhistorie, maar gewoonweg omdat het een molen is. [...]

ADVIES GEMEENTE

Burgemeester en wethouders van de gemeente Kollumerland c.a. hebben bij brief d.d. 3 december 2013 geadviseerd het beschermde monument niet af te voeren van het monumentenregister. Hieronder volgt een korte samenvatting van het advies:

De gemeente stelt dat de RCE geen zorgvuldigheid in de procedure in acht heeft genomen. Na overleg ter plaatse is door de eigenaar besloten tot het opstellen van een cultuurhistorische rapportage en een bouwhistorisch onderzoek om de nog aanwezige bouwhistorische materialen te duiden. Dat onderzoek is door Van Reeuwijk bouwmeester verricht. Uit het onderzoek is volgens Van Reeuwijk bouwmeester gebleken dat de molen na herstel [...] nog steeds van algemeen belang is wegens zijn schoonheid, de betekenis voor de wetenschap en de cultuurhistorische waarde. [...]. Eerst met de vergunningaanvraag tot herbouw van de molen is de rapportage aan de RCE verstrekt. In reactie op de adviesaanvraag in het kader van de vergunningprocedure geeft de RCE op 5 februari 2013 aan dat ze in deze niet adviseert maar voornemens is het monument af te voeren. Het begin van deze procedure wordt daarna op 22 juli 2013 per brief aangekondigd. De gemeente stelt dat de RCE beter direct formeel had kunnen aangeven het monument te willen afvoeren van de monumentenlijst, dan was er wellicht een ander plan gemaakt.

Ten tweede stelt de gemeente dat de RCE met meerdere maten meet. Wat betreft de onderbouwing van het voornemen tot afvoeren lijken er in andere gevallen in Nederland andere conclusies te worden getrokken. Zo zijn bijvoorbeeld veel bouwwerken in de binnenstad van Middelburg naoorlogs en waarschijnlijk amper opgetrokken met authentieke materialen, heeft een molen te maken met een beperkte houdbaarheid of doorlooptijd van authentieke materialen.

Verder heeft deze molen volgens de gemeente unieke aspecten die zijn geformuleerd in de waardstelling van Van Reeuwijk bouwmeester. Volgens hem zijn de bouwgeschiedenis en de materiaalgebruik na herstel even groot als ervoor, is door de goede documentatie een zorgvuldige reconstructie mogelijk, en is er een hoge waardering van schoonheid binnen de stedenbouwkundige context, de vormgeving en het functioneren van de molen.

De RCE heeft wat betreft de waardering, aldus de gemeente, een gedateerde houding: de ensemble- en beeldwaarden zijn slechts additionele waarden. Een heroverweging van de rijksbescherming met in achtneming van de stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden zou op z'n plaats zijn omdat de molen met een monumentenstatus bezoekers aantrekt en financiële kansen biedt.

Concluderend heeft de RCE volgens de gemeente niet geheel zorgvuldig gehandeld door een te late heldere berichtgeving over het voornemen tot afvoeren [...] en door het feit dat tijdens het bezoek van een tweetal ambtenaren van de RCE op 17 april 2012, ter plaatse mondeling direct is geconcludeerd dat de molen van de lijst afgevoerd kan worden.

ADVIES PROVINCIE

Aan gedeputeerde staten is niet gevraagd te adviseren omdat het object binnen de bebouwde kom ligt.

ADVIES RAAD VOOR CULTUUR

De Raad voor Cultuur heeft bij brief d.d. 29 april 2014 geadviseerd het beschermde monument niet af te voeren van het monumentenregister.

De Raad acht de waarden die molen Windlust had voor de brand hoog. De achttiende-eeuwse graanmolen herinnerde aan de agrarische geschiedenis van Burum en omgeving en had een grote cultuurhistorische waarde. De molen had daarnaast als vertegenwoordiger van een historische molenconstructie bouwhistorische waarde, en als beeldbepalend historisch object – al in 1578 werd een molen in Burum beschreven – had de molen een hoge beeldwaarde voor het dorp en omgeving. De restauraties die in het verleden aan de molen hadden plaatsgevonden, hadden de waarde van de molen niet verminderd. Zij waren mede noodzakelijk geweest vanwege de continuering van het gebruik van de molen. Een molen is immers een machine, waarvan het gaande werk (de bewegende delen en het aandrijfwerk) regelmatig vervangen werd als gevolg van slijtage, om zo zijn maalvaardigheid en daarmee de continuering van het molenaarsambacht te behouden.

Door het specifieke gebruik als werktuigbouwkundig monument worden, aldus de Raad, molens beschouwd als monumenten van de geschiedenis van de techniek en vormen ze een bijzondere categorie monumenten. Dat laatste wordt extra onderstreept door het beeldbepalende karakter van windmolens en de breed gedragen symbolische betekenis voor Nederland.

De Raad constateert dat door de brand de originele materialen en constructie - en daarmee de bouwhistorie van de molen - verloren is gegaan. Deze waarden zijn geschaad. Echter, in het geval van molen Windlust blijft volgens de Raad met de reconstructie zowel zijn werktuigbouwkundige functie alsook zijn schoonheid binnen de stedenbouwkundige context van het dorp Burum en zijn cultuurhistorische waarde voor de ontwikkelingsgeschiedenis van het landbouwdorp Burum behouden. Daarnaast wordt de beeldwaarde met de herbouw hersteld.

De Raad heeft de verdwenen en behouden waarden gewogen en acht in voorliggend adviesverzoek de laatste waarden doorslaggevend. Mede in het licht van de door het rijk gevoerde integrale benadering van erfgoedbeleid, waarbij in de omgang met molens en molenrestanten gekeken wordt naar hun monumentale waarde, hun plaats in het landschap en hun functie in de maatschappij (zoals beschreven in *Een toekomst voor molens* van de RCE uit 2011), adviseert de Raad molen Windlust niet af te voeren van het monumentenregister.

WAARDERING

De inschrijving van de molen in het monumentenregister vond plaats op 10 september 1968. De omschrijving luidde 'KORENMOLEN "Windlust". (18e eeuw?). Bovenkruier met stelling. Deze omschrijving gaf helderheid aan het monument wat betreft de functie, de naam, de datering (bij benadering) en het type molen.

Ter aanvulling van de registeromschrijving, die primair bedoeld is ter identificatie van het beschermde monument, het volgende:

De in 1787 gebouwde stellingmolen is in bedrijf geweest als pel- en korenmolen. Het achtkant had doorgaande achtkantstijlen en dekkerwieken met zelfzwiching op beide roeden. In de jaren zeventig van de twintigste eeuw is de molen gerestaureerd waarbij grote delen van de kap zijn vervangen. Het binnenwerk bestond onder andere uit twee pelstenen, twee koppel kunststenen met bijbehorende spillen en schijfloepen, bovenwiel, spoorwiel, twee luiswerken en divers transport- en opslagmiddelen. De molen had daarnaast een afleesbare ontwikkelingsgeschiedenis. De bouwhistorische waarde van de

molen was zeer hoog. Dit geldt vooral voor de achtkantstijlen, het gaande werk, de inscripties en de gebruikssporen. Het interieur was rijk aan bouwfragmenten uit de negentiende en twintigste eeuw, gebruikssporen en inscripties.

De molen is eind achttiende eeuw geplaatst op de locatie van een (eerder door brand verdwenen) voorganger. Niet op exact dezelfde locatie maar wel op dezelfde molenterp.

Na de calamiteit

Met de brand op 8 april 2012 is de molen nagenoeg volledig verloren gegaan. Wat na de calamiteit nog aanwezig was, was de gemetselde fundering die in 1969 geheel vernieuwd was, een deurportaal en een verbogen wiekenkruis. Van de draagconstructie waren nog enkele balken te hergebruiken, maar deze zouden niet meer de oorspronkelijke functie kunnen vervullen. De muurresten zijn inmiddels gesloopt. De grote karakteristieke (giet)-ijzeren en stalen onderdelen zijn door de enorme hitte onbruikbaar. Het andere, minder karakteristieke ijzerwerk zou nog wel deels bruikbaar zijn.

De onderdelen van de molen die van monumentale waarde waren en onherstelbare schade hebben opgelopen of verloren zijn gegaan waren:

- Het gaande werk waaronder: bovenwiel, bovenas, koningsspil, spoorwiel, maal- en peispillen met bijbehorende schijflopen, alle natuurstenen onderdelen waaronder maal- en pelstenen, halssteen en pensteen. De twintigste eeuwse toevoegingen waaronder transportmiddelen zoals metalen graantransportbuizen en een elektrisch aangedreven elevator.
- Het staande werk waaronder: achtkant met doorgaande stijlen, kliphouten, bintlagen waaronder hergebruikte stukken molenroede, kap.
- Overige onderdelen: Inscripties en bouwsporen, gorthokken, silo's, mengketels.

Het gebouw is verloren gegaan, het materiaal is nagenoeg verloren gegaan en de bouwhistorie is volledig verdwenen.

Herbouw

Op 19 december 2012 heeft de gemeente de minister (In casu de RCE) verzocht in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te adviseren over de voorgenomen herbouw van de molen. Hierop is op 5 februari 2013 aan het College van de gemeente Kollumerland c.a. meegedeeld dat de RCE zich onthoudt van advies omdat bij het bezoek ter plaatse op 17 april 2012 is gebleken dat de molen volledig verloren is gegaan en nadien is vast komen te staan dat er onvoldoende monumentale waarden resteren. In dezelfde brief heeft de RCE aangegeven voornemens te zijn het monument af te voeren van het monumentenregister.

Medio 2014 staat er weer een molen.

OVERWEGINGEN

Aan de overwegingen van de Monumentenwet 1988 ligt onder meer ten grondslag het meer betrekken van andere overheden bij het behoud van monumenten. In de Memorie van Toelichting wordt het grote belang gememoreerd dat in de huidige wet wordt gehecht aan de inbreng van vooral de gemeente over de aanwijzing. Hoewel op rijksniveau over het al dan niet beschermen wordt beslist, komt aan de adviezen van andere overheden een invloedrijke plaats toe. Slechts op zwaarwegende gronden zal de minister van die adviezen kunnen afwijken. In dit geval bestaat daartoe aanleiding. Ik zal dit hieronder toelichten.

De monumentale waarden

Zoals eerder uiteen is gezet is de oorspronkelijke molen, het beschermde monument, nagenoeg geheel verloren gegaan. Naar schatting is circa 95% van de oorspronkelijke molen volledig teniet gegaan. De vraag in deze procedure is primair of er thans voldoende monumentale waarden resteren om de nieuw herbouwde molen te handhaven in het monumentenregister.

Door mij is een standaard ontwikkeld voor de waardering van bouwkunst. Daarmee kunnen de monumentale waarden van een gebouw helder en eenduidig vastgesteld worden. Deze standaard pas ik tevens toe voor de waardstelling van molens. Dit heb ik ook aangegeven in mijn beleidsnota van oktober 2011 "Een toekomst voor molens – uitgangspunten voor de omgang met monumentale molens".

De waardering is gebaseerd op vijf hoofdcriteria die zijn onderverdeeld in subcriteria. De hoofdcriteria zijn: I Cultuurhistorische waarden, II Architectuur- en kunsthistorische waarden, III Situationele- en ensemblewaarden, IV Gaafheid en herkenbaarheid en V Zeldzaamheid. Deze criteria worden altijd gezien in relatie tot de authentieke materie van de in het verleden vervaardigde zaak. Met het onderhavige dramatische verlies van monumentale waarden ontvalt de grondslag van de aanwijzing als beschermd rijksmonument. Bij de bepaling van monumentale waarden – en zo was dat ook bij de aanwijzing van de molen Windlust - wordt immers altijd uitgegaan van materie, van vervaardigde zaken. Zo is het ook in de Monumentenwet 1988 en eerder al in de Monumentenwet 1961 geformuleerd. We beschermen de fysieke, in het verleden vervaardigde zaak: wat er is, het oude en niet een kopie, wat wordt gemaakt.

Ik constateer dat de adviezen van het College van B&W van de gemeente Kollumerland c.a. en de Raad voor Cultuur niet uit gaan van de bovengenoemde criteria, in relatie tot de materiële authenticiteit.

Dat de gereconstrueerde molen nog enige cultuurhistorische betekenis vertegenwoordigt, staat wat mij betreft niet ter discussie. In de adviezen wordt naar voren gebracht dat met de reconstructie van de molen de werktuigbouwkundige functie en de beeld- en cultuurhistorische waarde voor het dorp Burum en omgeving behouden blijft. Wat dat betreft heeft de gereconstrueerde molen Windlust nog wel enige betekenis. Echter, deze waarden moeten voor een beschermd monument wel steeds in relatie worden gezien met de materiële authenticiteit van het feitelijke, historische bouwwerk, zoals ik hiervoor reeds uiteen heb gezet. Er is thans geen sprake meer van materiële authenticiteit. Ook de Raad voor Cultuur constateert dat de originele materialen en constructie en dus de bouwhistorie verloren is gegaan. Zonder materiële authenticiteit is bescherming op grond van de Monumentenwet 1988 niet gerechtvaardigd.

De eigenaar wijst met betrekking tot de resterende monumentale waarden in zijn zienswijze op het gegeven dat de molen is opgenomen in het collectief geheugen van de bewoners van het dorp en de regio. Deze herinneringswaarde wordt onder de cultuurhistorische waarden geschaard, één van de vijf criteria die een rol spelen bij de aanwijzing en de waardering van het beschermde monument. Echter, het belang van het object wegens een bijzondere herinneringswaarde kan nimmer een zelfstandige grond vormen voor aanwijzing als beschermd monument dan wel handhaving in het monumentenregister.

In het advies van de gemeente wordt met betrekking tot de resterende monumentale waarden gesteld dat de doorlooptijd of houdbaarheid van authentieke materialen bij molens redelijk beperkt is en dat het verlies van authentiek materiaal daarom niet de enige reden kan vormen om een monument van het monumentenregister af te voeren. Deze redenering kan ik niet volgen.

Bij restauratiewerkzaamheden worden delen of onderdelen van een monument gerepareerd of vervangen, waardoor een cyclus van bouwmaterialen afleesbaar is. Dit besluit tot afvoeren is genomen in verband met de gevolgen van de calamiteit en de omvang van de verdwenen waarden. Een bijna volledige teloorgang is iets anders dan een gestage vervanging van bouwmaterialen door periodiek onderhoud, zoals in de decennia voor de brand is gebeurd. De gemeente heeft het dan ook ten onrechte over herstel van de molen. Aangezien circa 95% van de bouwmaterialen is verdwenen en het bouwwerk verloren is gegaan, is er geen sprake meer van herstel van een monument, maar van volledige herbouw van de molen. Ik kan de stelling van de gemeente derhalve niet delen.

De volledig gereconstrueerde molen vertegenwoordigt onvoldoende monumentale waarden voor bescherming op grond van de Monumentenwet 1988. Derhalve kan ik het advies van de gemeente en de Raad voor Cultuur op dit onderdeel niet overnemen.

Rijksbeleid

Een ander zwaarwegend argument om af te wijken van de ingewonnen adviezen vormt het rijksbeleid ten aanzien van reconstructie van monumenten. Sinds enkele jaren is mijn beleid er op gericht reconstructie van monumenten zo veel als mogelijk tegen te gaan. Molens nemen hierin geen uitzonderingspositie in. Dit heeft zowel betrekking op bescherming in het kader van de Monumentenwet 1988 als in het kader van rijkssubsidiëring ten behoeve van beschermde monumenten. Allereerst verwijs ik in dit verband naar de Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg van 28 september 2009:

".....In plaats van te kiezen voor een grootscheepse operatie, opteer ik voor een geleidelijke actualisering van het monumentenbestand. Dat kan door gebruik te maken van de honderden aanvragen voor een monumentenvergunning of subsidie die jaarlijks bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed langskomen. De beschrijvingen van de monumenten in het register en de kennissystemen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed kunnen bij die gelegenheid worden gecontroleerd en zo nodig aangepast. Wanneer wordt geconstateerd dat de monumentale waarden (nagenoeg) verdwenen zijn, zal zo'n monument uit het monumentenregister worden afgevoerd..." (p. 38)

Uit de eerdergenoemde beleidsnota "Een toekomst voor molens" wordt nogmaals benadrukt dat het rijksbeleid voor monumenten niet gericht is op de gehele of gedeeltelijke reconstructie van gebouwen. In het verleden namen molens hierin een uitzonderingspositie. Als gevolg hiervan hebben molens nu hun plek in het Nederlandse landschap teruggekregen. Reden waarom thans geen noodzaak meer bestaat om reconstructie bij complete teloorgang van molens te bevorderen door middel van rijkssubsidiëring danwel een gehandhaafde status in het monumentenregister. Met het nieuwe molenbeleid zoals verwoord in "Een toekomst voor molens" wordt derhalve een duidelijke breuk gemaakt met het verleden.

Aan dit belangrijke gegeven, het rijksbeleid met betrekking tot reconstructie, wordt zowel door de gemeente als de Raad voor Cultuur geheel voorbij gegaan in de uitgebrachte adviezen.

Het vigerende rijksbeleid ten aanzien van objecten waarvan de monumentale waarden (nagenoeg) geheel verdwenen zijn, vormt voor mij een zwaarwegende grond om af te wijken van de vorengenoemde adviezen.

Hieronder zal ik nog nader ingaan op enkele onderdelen van het advies van de gemeente.

Procedurele zorgvuldigheid

In het advies van het College van B&W wordt onder andere gesteld dat ik niet zorgvuldig genoeg ben geweest in de procedure en niet helder ben geweest in het voornemen om de molen af te gaan voeren. Dit zou mede aanleiding zijn om negatief te adviseren over de afvoering. Ik merk hierover het volgende op.

Direct na de brand zijn de medewerkers van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed volgens het Protocol Rijksmonumenten, de interne handleiding voor de omgang met incidenten, aan het werk gegaan.

Tijdens het eerste bezoek ter plaatse na de brand hebben medewerkers van de RCE in het gesprek duidelijk aangegeven dat het monument vrijwel geheel verloren is gegaan en dat nieuwbouw wel begrijpelijk is vanwege de maatschappelijke overwegingen, maar dat de teloorgang van circa 95% van de molen een monumentenstatus niet rechtvaardigt. En dat dit uiteindelijk leidt tot een afvoeringsprocedure. In het advies van de gemeente wordt hier ook gewag van gemaakt. Bij dit soort calamiteiten is het gebruikelijk om onderzoek te doen naar de overgebleven bouwmaterialen. Omdat er discussie ontstond over de grootte van de schade en de percentages van bruikbaar authentiek bouw materiaal hebben de medewerkers van de RCE ingestemd te wachten met een definitief besluit om de molen wel of niet af te voeren. Afgesproken is om na inventarisatie en rapportage deze gezamenlijk te bespreken. Deze is mij eerst op 13 december 2012 toegestuurd. Met de voorzitter van Monumentenstichting Kollumerland en Nieuw Kruisland, die de molen in eigendom heeft, is op 16 januari 2013 overeen gekomen van een nieuw bezoek af te zien. De toegevoegde waarde van een nieuwe bespreking ter plekke was te laag en met de rapportage is inzichtelijk gemaakt welke materialen herbruikbaar zijn. Daarmee kon een deskundig inhoudelijk oordeel worden gevormd omtrent de waarde van het resterende authentieke materiaal.

De gemeente vroeg mij 13 december 2012 een advies uit te brengen over herbouw van de molen in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Ik heb daarop op 5 februari 2013 aangegeven mij te onthouden van een advies omdat ik voornemens was het monument af te voeren van het monumentenregister.

Gelet op het bovenstaande kan ik dit onderdeel van het advies van het College dan ook niet volgen en meen ik de nodige zorgvuldigheid in acht te hebben genomen.

Ondanks het feit dat het College en ik een andere mening hierover hebben, ben ik van oordeel dat dit geen omstandigheid kan zijn waaraan bij een besluit tot afvoering doorslaggevende betekenis kan worden toegekend. Bij een afvoeringsprocedure ex artikel 8, eerste lid, van de Monumentenwet 1988 gaat het immers primair om de vraag of het object in kwestie nog voldoende monumentale waarden vertegenwoordigt om de beschermde status te handhaven. De adviezen dienen met name gericht te zijn op deze vraag. Derhalve kan ik ook op grond hiervan het advies van de gemeente niet volgen.

Vergelijkbare gevallen

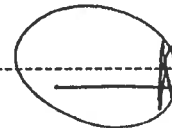
De gemeente wijst op de bescherming van rijksmonumenten zoals in Middelburg waar weinig oorspronkelijk materiaal meer aanwezig is. Deze vergelijking gaat echter niet op, want de bescherming van meerdere monumenten in Middelburg vond plaats ruim nadat deze gebouwen waren hersteld; de oorspronkelijke gebouwen die in de oorlogsperiode grotendeels verwoest waren, kenden bij het herstel geen rijksbescherming, die immers pas met de Monumentenwet 1961 zijn intrede deed. Daarnaast merk ik ten aanzien van deze stelling nog op dat, zoals reeds hiervoor uiteen is gezet, het rijksbeleid ten aanzien van reconstructie van molens gewijzigd is. Waar reconstructie van molens in de tweede helft van de vorige eeuw van rijkswege nog werd bevorderd, is het thans geldende beleid er op gericht reconstructie zo veel als mogelijk te vermijden.

Ook dit onderdeel van het advies van de gemeente kan ik niet overnemen als grondslag om de bescherming te handhaven.

Gelet op het bovenstaande bestaat er derhalve, mede gelet op de thans resterende monumentale waarden en het rijksbeleid, voldoende reden om af te wijken van het advies van de gemeente.

CONCLUSIE

Geconcludeerd kan worden dat de monumentale waarden van het beschermde monument nagenoeg zijn verdwenen en dat, mede gelet op het rijksbeleid, afvoering van het monumentenregister derhalve gerechtvaardigd is.

h117/01